

Antoni Maziarz

Siostry elżbietanki w Festung Breslau

Hereditas Monasteriorum 2, 141

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Siostry elżbietanki w Festung Breslau

Przedwojenny Wrocław był miastem zamieszkanym w większości przez protestantów, jednak jako stolica biskupstwa (jednego z największych w ówczesnej Europie) odgrywał ważną rolę w życiu śląskiego Kościoła katolickiego. W sąsiedztwie katedry (i kurii biskupiej) powstała w 1857 r. pierwsza wrocławska placówka wspólnoty elżbietańskiej¹. Ta bliskość niewątpliwie ułatwiła starania Marii Merkert i Franciszki Werner o uzyskanie statusu zgromadzenia zakonnego, co stało się 4 IX 1859 r. W 1890 r. na wrocławski Ostrów Tumski przeniesiono z Nysy siedzibę zarządu generalnego i nowicjat. W tym samym roku rozpoczął działalność szpital św. Józefa, przeznaczony dla 175 pacjentów². W 50. rocznicę inauguracji działalności przez szare siostry św. Elżbiety poświęcono nowy klasztor, zwany Domem Macierzystym³. Uznanie dla kompetencji i zaangażowania elżbietanek w ich posłudze zdrowotnej, socjalnej i oświatowo-wychowawczej owocowało powstaniem kolejnych domów zakonnych. Do wybuchu II wojny światowej we Wrocławiu działało dziewięć placówek⁴. W bezpośrednim

---

1 Bohaterkami opisywanych wydarzeń są członkinie Zgromadzenia Szarych Sióstr św. Elżbiety, wspólnoty utworzonej w Nysie, gdzie 27 IX 1842 r. Klara Wolff, Maria Merkert, Matylda Merkert i Franciszka Werner inicjowały ambulatoryjną pielęgnację chorych. Wówczas nazywano je szarymi siostrami (*graue Schwestern*), określenie „elżbietanki” (*Elisabetherinen*) natomiast było przypisywane profeskom z zakonu św. Elżbiety, które do Wrocławia trafiły w roku 1737. W niniejszym tekście, zgodnie ze współczesną praktyką, elżbietankami nazywane są duchowe córki bł. Marii Merkert. Należy ponadto zwrócić uwagę, że błędne jest określanie sióstr św. Elżbiety szarytkami – tak są nazywane siostry miłosierdzia św. Wincentego à Paulo.

2 J. JUNGNITZ, *Das St. Joseph-Stift in Breslau. Festschrift zur Feier seines 50-Jährigen Bestehens*, Breslau 1907, s. 3.

3 Określenie to przysługuje raczej kolebce zgromadzenia, czyli klasztorowi nyskiemu, wybudowanemu przez matkę Marię Merkert w 1865 r. przy Gimnazjalstr./ul. Sobieskiego 7. W wykorzystywanych poniżej źródełach siostry nazywają Domem Macierzystym wrocławski klasztor św. Józefa, gdzie do 1945 r. mieściła się siedziba zarządu i matki generalnej zgromadzenia.

4 Były to: szpital garnizonowy przy Werderstr./ul. ks. Witolda 88 (działał w latach 1867–1918 i 1940–1945); klasztor św. Agnieszki przy Klosterstr./ul. Traugutta 41 (od 1887 r.); klasztor św. Mikołaja przy Fischergasse/ul. Rybackiej 18/20 (od 1891 r.); klasztor św. Rafała przy Schieswerderplatz/pl. Strzeleckim 20/22 (od 1897 r.); klasztor pw. NMP i św. Elżbiety przy Tauentzienstr./ul. Kościuszki 39 (od 1899 r.); klasztor św. Augustyna przy Kleinburgstr./ul. Januszowickiej 32/34 (od 1902 r.); klasztor św. Józefa w Deutsch Lissa/Leśnicy (od 1902 r.); dom św. Jadwigi przy Lehmdamm/ul. Prusa 28 (od 1905 r.); placówka przy Klodnitzerstr./ul. Klodnickiej (od 1908 r.). W trakcie działań wojennych struktura ta uległa daleko idącym zmianom, zob. aneks.